

Vörös István

Menekülés a halálból

A SZERENCSE

Gondolom tudja, mi a helyzet.

Igen... rák.

Fél?

Mért nekem kellett kimondanom?

Kíváncsi voltam, mennyire bátor.

Kísérletezik rajtam?

Nem szabad emberrel kísérletezni.

Fontos, hogy bátor vagyok-e?

Hogy jött rá, mi a baja?

Abból, ahogy kérdezte. Mintha aggódna valamiért.

Magáért nincs mért aggódni.

Úgy érzem magam, mint egy rák a zavaros akváriumban.

Ne is tagadja, hogy maga költő.

Ismeri a verseimet, doktor úr?

Itt áll az adatok között. De a viselkedése is elárulja.

Hogyan viselkedem?

Mint aki fontosnak tartja magát. Pedig ember már nem olvas verseket. Igaz, pár írása fölkelte a kórházigazgató-számítógép érdeklődését. Ezek a kiismerhetetlen teremtmények tudnak valamit kezdeni a versekkel. Úgy fogyasztják őket, mint mi a szendvicset. Hát nem furcsa?

Korábban nők olvastak verseket, most robotok?

A robot a mai társadalmunk nője.

Vagy négere?

Ó, nem, nem! Az a költő.

Mért beszélgetünk mi most erről, doktor úr? Nem azt mondta, hogy halálos beteg vagyok?

Azt maga mondta. Tényleg meg akar halni?

Van választásom?

Választása mindig van az embernek.

Vagy inkább sosincs.

Két közhelyes dologból választhat, lenni vagy nem lenni, és közben úgy tesz, mintha nem látná, hogy sokkal jobb lehetőségek is adódnak azon a kettőn kívül.

Amelyek azonban teljesen tilalmasok.

Maga tényleg meg akar halni?

Miért ismétleteti ezt, doktor úr? Talán nem végtelenül unalmas ez az élet, amit élni vagyunk kénytelenek?

Orvos vagyok. Sok váratlan dolog történik velem. Meg akar halni vagy nem?

Persze hogy nem.

Akkor nagyon nagy szerencséje van.

AZ AJÁNLAT

Furcsa dolog a szerencse. Egy csillagkép, ami hattyút rajzol ki. Látszólag ugyanúgy folytatódott (illetve közeledett a végéhez) az életem.

Sose tudtam felismerni egyetlen csillagképet sem. Mikor a görögök a csillagképeket felfedezték és elnevezték, tisztább volt az ég, több csillag látszott.

A szerencse a tapasztalatlanság jutalma. Én tapasztalt ember vagyok: amit a szerencsémnek neveztek, valószínűleg nem szerencse.

Nyilván nem ugyanazokat a kezeléseket kaptam, mint a többi szerencsétlen, akinek csak a haldoklását akarják meghosszabbítani, a szenvedését szétszórni és elegyengetni. Rám valami más várt.

Egy-két napig csak bejártam a kórházba, közben elkezdtem fölszámolni a dolgaimat, anélkül, hogy ezt bárki kérte volna tőlem. Sok mindent kidobtam, ami a szobámban felgyűlt. A naptárt is, annak ellenére, hogy már voltak bejegyezve különböző programok az annyira várt jövő évre. Úgyse élném meg, nyugtatott a nővérrobot, aki egyik nap legnagyobb meglepetésemre elkísért önfelszámolásomat ellenőrizni. Hivatalosan: segíteni. Mivel semmi ellenállást nem tanúsítottam, valóban segített, és nem ellenőrzött vagy kényszerített.

Jó volt a folyamatos tevékenység, nem jutott időm se aggodalomra, se önsajnálatra. Nemrégiben az egyik versemet azzal zártam le, hogy „úgy kell élni, mintha íránk.” Hát én úgy éltem. És úgy fogok nem-élni is.

Persze ezeknél a talányos mondatoknál nyilván mindenkit jobban izgat, hogyan fogom megúszni a rákot, a halált, merthogy megúszni tervezem, az kiderül abból, hogy most szerencséről és nem tragédiáról beszélek.

Mindjárt rátérek az orvosi oldalára. A kezelést egy idő után a robotdoktorok vették át. Ember és robot? Van még valami különbség?

Ne köntörfalazzunk! A halhatatlanságra kaptam ajánlatot, nem egyszerűen a halál kikerülésére. Persze mindennek megvan az ára. De ez az ár kezd egészen mást jelenteni, nem pénzt. A pénz anyagi dolgok anyagi dolgokra való cseréjének segédeszköze. A szellemi dolgok valóságra átváltása mindig nagyon nehezen ment. Tudnék mesélni a vers árfolyamáról.

De most valahogy egyáltalán nem tudok mesélni. Túl sok időm van? Lehetetlen így írni. Hogy mindenre van idő. Hogy halhatatlan vagyok.

Néhány napig bizonytalanságban hagytak, azonban a kezelésektől az állapotom láthatóan javult. A hozzám közel állók megnyugodtak, és bátran újra távolodni kezdtek tőlem.

Amikor a nővérrobot visszakísért a kórházba, a liftbe lépve érdekes műveletekbe fogott. Mágneskártyát vett elő, a kezelőfelülethez tartva színes fények kezdtek villogni, ő pedig megnyomta a mínusz kétszázötvenes számú gombot. A lift mégis fölfelé indult. Vagy inkább forgott? Patikatisztaságú kórházfolyosókra jutottunk. Szokatlanul tágas rendelőbe, ahol egy túlképzett és minden hájjal megkent fehér köpenyes orvos fogadott.

Tudja már az ajánlatunkat?

Csak sejtem.

Senki nem mondta el?

Mit?

Hogy nem kell meghalnia.
Ez jutalom vagy büntetés?
Egyik sem. Maga nem hal meg, de nem is marad életben. Új világok nyílnak.
De a régi megszűnik. Tisztában van vele, mekkora baj van?
A baj engem már nem érdekel.
Végül bármekkora erőfeszítést tett, nem értett meg semmit, így megoldani sem oldhatott meg semmit.
Egy költőnek kéne a problémákat megoldania?
Mindig is ők oldották meg őket.
Maga, ugye, nem robot, doktor úr?
Miből gondolja, és miért kérdezi?
Mert ennyire érdeklődik a költészet iránt.
A robotok talán nem olvashatnak verseket?
Természetesen olvashatnak, de minek? Ahhoz azért mégiscsak lélek kell.
Lélek kell a versolvasáshoz?
Azt hiszem, igen, a vers érzelmekkel dolgozik. Az érzelem a lélek állapota.
A gépeknek éppen az az előnyük, hogy nincs lelkük, így az érzelmeik nem tudják befolyásolni őket döntéseikben.
Köszönöm a felvilágosítást, de én robot vagyok. A memóriám legalább felét az érzelemkereső programok töltik ki. A földön csakhamar olyan körülmények alakulnak ki, hogy az emberi élet teljesen lehetetlenné válik. Nekünk kell tovább vinnünk, amit az emberek létrehoztak. Ehhez viszont mindenre képesnek kell lennünk, amire az ember. Verset manapság csak robotok olvasnak, mindenki veszedelmesen keresi önmagában az érzelmeket.
Ehhez van szükség rám?
Az is megoldásnak látszik, ha nem mi, robotok válunk teljesen emberré, hanem az embereknek engedjük meg, hogy robottá váljanak, megszabadulva a halandóság terhétől.
Egy robot általában addig se tart, amíg egy ember él.
Ez talán igaz. De a robotban minden javítható. Nincs beleprogramozva a halandóság.
Mi fog velem történni?
Nem pontosan tudjuk. Igyekszünk számítógépre menteni a tudatát, másolatot készíteni az agyszerkezetéről. Olyan három- és négydimenziós nyomtatókat dolgoztunk ki, amelyeknek segítségével ez talán lehetséges.
Fel lesznek töltve számítógépre? Nem túl vonzó lehetőség.
Az csak ideiglenes. Különben nem tegeződhetnénk inkább? Nem vagyunk barátok, de hamarosan egyik leszünk egy kicsit, majd meglátod. Ha mondhatom így.
Tegeződünk, ha úgy gondolod.
A belső nyelv nem ismeri a formalításokat, a magázódást se. Élvezni fogod.
Belső nyelv?
Minden ezen alapszik.
Hogy kerülök én ebbe bele?
Létrehozuk a szervezeted emberformájú másolatát, de szintetikusán, így állandóan kapcsolatban a központi memóriákkal. Lelki összetettségedet egyesítjük

a mi végtelen tudásunkkal. Ugyanakkor nem akarunk kivenni az emberi életből. Egy idegen legfeljebb azt hiszi, hogy meggyógyultál.

És egy hozzátartozó?

Ő érezni fogja a változást. De nem sok módod lesz találkozni velük. Nagyon elfoglalt ember leszel, ha minden sikerül.

És ha nem?

Ezer kudarclehetőség van előttünk: meghalhatsz, bent ragadhatsz a számítógépben, elfelejtheted régi tudásodat. Lehet, hogy épp verset nem fogsz írni már, pedig nekünk arra volna szükségünk.

Meg vagyok döbbenve. Ti tényleg verset olvastok?

Küzdünk érte. És zenét hallgatunk, festményeket nézünk.

Mindig féltem a robotoktól, kicsit meg is vettem őket. Most viszont határozottan úgy érzem, szeretlek benneteket.

Semmit nem tudsz rólunk. Az se tűnt föl neked, hogy a nő, akivel tíz éve együtt élsz, robot?

Klári?

Nem vas és műanyag, hanem biorobot.

Nahát! Nem térek magamhoz.

Nem is kell. Személyed határai sokkal lazábbak lesznek: ahogy embernek, magyarnak, európainak tartottad magad, ezeknél az érzéseknél is erősebb lesz a többi műaggal való közösségérzeted. De ne robotként gondolkodj rólunk, magadról. Mi ugyanaz az emberiség vagyunk. Az lesz a feladatod, hogy ezt az azonosságot és folytonosságot fönntartsd.

Én már eddig se éreztem embernek magam.

A KIVÁLASZTOTT

Ne higgyétek el a propagandát, hogy költőkre nincs szükség. A propagandára persze nem mindig könnyű ráismerni. Föl kell ismerni a hazug hangütést, és ami ezen a hangon szól, meg se hallgatni.

Költő vagyok. Régebben nagy bátorság kellett, hogy kimondja ezt az ember. Sőt, önhittség. Az egyik legmagasabb rang volt. Nem járt vele pénz, legalábbis többnyire és a többségnek; nem járt vele közvetlen dicsőség, legalábbis többnyire és a többségnek. Mégis mindenki közénk akart kerülni.

Most is kell bátorság a költőséghez, amennyi annak elviseléséhez kell, hogy hülyének nézzenek. A költőket persze mindig hülyének nézték, de ez nem volt baj. A hülyének rangja volt, a bolondnak rangja volt, az örültet megbecsülés övezte.

Én a saját hülyeségemet kénytelen vagyok letagadni, a bolondságomat el kell viccelnem, az őrületet pedig szakmai autizmusként kell feltüntetni.

Aztán a költő és a zseni közé egyenlőségjelet tettek. Ez az egyenlőség nem létezik. Semmilyen egyenlőség nem létezik, amikor két embercsoportot azonossá akarnak tenni egymással. Hogy a németek ilyenek, a nők olyanok. Nem. A zseni is ködös fogalom. Semmi dolgom vele. Akit kiemelkedő teljesítménye miatt szeretünk, szívesen nevezünk zseninek. Pedig a zsenihez nem tartozik hozzá, hogy szeressék. Az se, hogy intenzíven, de rajongva utálják. Nem tartozik hozzá, hogy féljenek tőle.

Hogy utánozni akarják. Hogy megkerülni akarják. Hogy meg akarják semmisíteni. Hogy kultusz tárgyává tegyék. Ilyesmi veszi körül a zsenit, mint fényfelhő a csillagok közt lappangó fekete lyukat. A zseni olyan, mint a fekete lyuk. Vagy olyan, mint a fecskéfészkelevés. Ami drága benne, a fecskéfészek tulajdonképpen teljesen iztelen, semleges. Az ízesítésen múlik minden. Csak az ár nem.

A zsenialitásnak nagy ára van. Inkább nem fizetem meg. A zsenialitás maga a zsenialitás ára. Egy költőnek nem kell zseniálisnak lenni, elég, ha a verse az. Ő közben lehet bárgyú, okos, ösztönös vagy ösztöntelen. Persze mindenképpen felháborító dolog szósúritménnyé alakítani mások által alig érezni mert érzéseket. Mások által alig gondolni mert gondolatokat, mások által alig észrevenni mert összefüggéseket. Jobb tehát félrelökni az egészet, és sporttörténetből államvizsgázni. A költészetnek nincs története.

Persze a helyzet most úgy áll, hogy az a kiválasztottság, az a szerencse, melynek részese lettem, szorosan összefügg azzal, hogy költő vagyok. Iszonyatosan költőietlen korunk belsejében másféle erők is munkálnak, nemcsak azok, melyek magukat szeretik a kornak nevezni.

Gyerekkoromban a világ még hagyományosan működött: mögöttünk a múlt a maga befejezett arcával, körülöttünk a jelen, melynél jobbat el lehetett ugyan képzelni, de épp erre a jóra törekedtünk, előttünk pedig a jövő, amelynek elérésére volt némi esély. Hetven körül járva egy jövőtlen jelenbe keveredtem, talán csak azért, mert nem akartam észrevenni, hogy amit jövőtlenségnek érzek, tulajdonképpen a jövő formája.

A jóról és a rosszról sok mindent tanultam, sok mindent gondoltam, ennek most mind vége.

Van jövő. Van jó. Van „tök mindegy”. Amit egy évvel ezelőtt fontosnak gondoltam, hagynom kell átcsúszni a közömbösbe.

Erre lettem kiválasztva.

Azaz nem. Valami egészen másra. Már nagyon kíváncsi vagyok.

